

İNŞACI KURAM VE YORUMLAMACI-NİCELİKSEL SÖYLEM ANALİZİ İKİLİSİ ÇERÇEVESİNDE KÜRESELLEŞME VE MİLLİ KİMLİK DÖNÜŞÜMÜ İLİŞKİSİ NASIL İNCELENEBİLİR?¹

HOW CAN THE RELATIONSHIP BETWEEN GLOBALIZATION AND NATIONAL IDENTITY TRANSFORMATION BE EXAMINED WITHIN THE FRAMEWORK OF CONSTRUCTIVIST THEORY AND INTERPRETIVE-QUANTITATIVE DISCOURSE ANALYSIS?

Öz

Erdem SARIAYDIN*

* Doktora öğrencisi, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ve Bölgesel Çalışmalar Ana Bilim Dalı

E-posta/E-mail:
erdemsaraydn@gmail.com

Orcid: 0000-0001-7948-1019

Başvuru/Submitted: 12.03.2024

Kabul/Accepted : 22.03.2024

Küreselleşmenin merkez ülkelerinde ortaya çıkan küreselleşme karşıtı hareketlerin hızla ivme kazanması ve politik etkiye bulunacak bir konuma gelmesi, küreselleşme paradigması krizini daha da önemli hale getirmiştir. Özellikle ABD ve İngiltere gibi küreselleşmeci dış politika paradigmasının başat konumda olduğu ülkelerde söylemden eyleme geçen küreselleşme karşıtlığının millî kimlikle ilişkisi, dikkat çeken araştırma konuları arasında yer almaktadır. Ancak, literatür bu iki olgu arasındaki ilişkiyi açıklayacak metodolojik ve ampirik bir yaklaşımdan yoksundur. İki olgu arasındaki ilişkinin mahiyetini anlamak için kuram, yöntem ve kavram arasındaki insicamlı ve bütüncül bağı kurmak bu yoksunluğu gidermek için atılması gereken ilk adımlardan biridir. Küreselleşmeci ideolojinin karşısında konumlandırılan millî kimliklerin yükselişinin küreselleşmeciliğin kriz atmosferindeki mevcut durumu ve yorumlanışı da önem arz etmektedir. Bu çalışmada millî kimliğin küreselleşme paradigmasının yükselişi ve gerileyişi karşısındaki dönüşümünün ve mahiyetinin hem İnşacılık hem de yorumlamacı-niceliksel söylem analizi yöntemi ile birlikte ele alınması ve kavramsal boyutun bu yöntem ve kuram ile uyumlu bir perspektiflerden incelenmesi önerilmektedir. Sonuç olarak, küreselleşmeye yönelik olumlu ya da olumsuz sosyo-politik hareketler ve millî kimliklerin dönüşümü arasındaki etkileşim İnşacılığın kuramsal zemininde tanımlanan küreselleşme ve millî kimlik tanımları ile ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, yorumlamacı-niceliksel söylem analizi yöntemi kullanılarak ortaya çıkarılan millî kimlik söylemleri ile kuram-yöntem-kavram bağlamında insicamlı ve bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yorumlamacı-Niceliksel Söylem Analizi, İnşacılık, Millî Kimlik, Küreselleşme.

Abstract

The crisis of the globalization paradigm has become even more important as anti-globalization movements emerge in the major countries of globalization, gaining momentum and reaching a position of political influence. The relationship between anti-globalization, which has switched from discourse to action, and national identity is among the most prominent research topics, particularly in countries like

¹ Bu çalışma Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR danışmanlığında Mart 2024 tarihinde tamamlanan 'Zayıflayan Küreselleşme(cilik) ve Millî Kimlikler: ABD ve İngiltere Örneği (2015-2020)' başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır (Doktora Tezi, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2024).

the US and the UK, where the globalization(ist) foreign policy paradigm is dominant. However, the literature lacks a methodological and empirical approach to explain the relationship between these two phenomena. Creating a coherent and holistic link between theory, method, and concept in order to comprehend the nature of the relationship between the two phenomena is one of the first steps towards overcoming this gap. The contemporary condition and interpretation of the rise of national identities, which are positioned as anti-globalization as envisioned by globalization(ist) ideology, in the face of globalization in crisis is equally significant. In this study, it is suggested that the transformation and nature of national identity in the face of the rise and fall of the globalization paradigm be investigated using both Constructivism and interpretivist-quantitative discourse analysis, and the conceptual dimension should be examined from a perspective compatible with these methods and theories. As a result, the interaction between positive and negative socio-political movements toward globalization and the transformation of national identities should be addressed using Constructivist-based concepts of globalization and national identity. This approach provides a consistent and holistic perspective in the context of theory-method-concept, revealing national identity discourses using the interpretivist-quantitative discourse analysis method.

Keywords: *Interpretive-Quantitative Discourse Analysis, Constructivism, National Identity, Globalization.*

Giriş

Küreselleşme(cilik) krizi son yıllarda küreselleşmeye karşı sosyo-politik hareketlerden gelen hem bireysel hem de toplumsal çaptaki muhalefet ile daha derinleşerek politika gündemlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle küreselleşme söylemlerinin başat olduğu ve yürütücü ve uygulayıcı konumdaki Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere gibi ülkelerde küreselleşme karşıtı siyasi grupların iktidara taşınması söz konusu krizi daha da hissedilir bir boyuta taşımıştır. Krizin mahiyetine ilişkin nedenleri, sonuçları ve millî kimlik gibi ontolojik nitelikte milleti karakterize eden özellikler arasındaki ilişki araştırma konuları bakımından ilgi odağı olmaktadır.

Küreselleşme rüzgârının tersine çevrildiğinin en somut işaretleri Donald Trump'ın 2016'da ABD'nin yeni başkanı olarak seçilmesiyle dönüşen Amerikan millî çıkar algılamalarında ve yine 2016 yılında İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasıyla sonuçlanan Brexit referandumuyla dönüşen İngiliz millî çıkar algılamalarında vücut bulmuştur. Söz konusu her iki dönüşüm de ekonomik ve siyasi alandaki millî egemenlik vurgulu milliyetçi politikalara ve küreselleşmecilik karşıtı söylemlere bakılarak görülebilmektedir. ABD ve İngiltere'de yükselen küreselleşme karşıtlığı inkârı mümkün olmamakla birlikte meseleyi toplumsal bir felaket gibi algılayan ve çözüm önerileri sunan yaklaşımlar meselenin bir toplumsal huzursuzluk olarak öne çıkarılmasını güçlendirdiği gibi önemini de gözler önüne sermektedir. Buna bağlı olarak her iki ülkede de meselenin sosyo-politik fay hatlarının tartışmaları hâlâ hareketlendirmesi derinlikli bir analizi gerekli kılmaktadır. Günümüz devletlerarası siyasetin karmaşık ve çok katmanlı yapısı, araştırmaların hipotez çıkarımı ve yöntem açısından tutarlı, aynı zamanda epistemoloji açısından uyumlu bir kuramsal zemin üzerine oturtulmasını gerektirmektedir. Bu, dünyayı anlama ve yorumlama çabalarımızın ontolojik ve epistemolojik bakış açılarımızla sınırlı olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Küreselleşmecilik krizini anlama ve anlamlandırma da hangi kuramsal/kavramsal zeminin üzerinde yükseleceği ve hangi yöntem ile ele alınacağı sorusunu öne çıkarmaktadır.

Küreselleşmenin milletlerarası etkileşimin yoğunluğuna, menziline ve hızına yaptığı çarpan etkisi millî kimliklerin olumsuz yönde yeniden düşünülmesine de doğru orantıda aynı etkiyi

yapmıştır. Küreselleşmeci ideolojinin karşısında konumlandırılan millî kimliklerin yükselişinin küreselleşmeciliğin kriz atmosferindeki mevcut durumu ve yorumlanması da önem arz etmektedir. Bu çalışmada millî kimliğin tanımı ve mahiyeti hem kuramsal zemin hem de yönetsel boyut ile birlikte ele alınmakta ve küreselleşme paradigması ile ilişkisi kuram-yöntem-kavram temelinde tutarlı ve bütüncül bir perspektiften incelenmesi önerilmektedir. Buna ek olarak, küreselleşmecilik ve millî kimliklerin anlamlandırılacağı kuramsal ve kavramsal çerçevenin yanı sıra millî kimlikleri bütüncül olarak anlamak ve anlamlandırmak için kullanılacak görece yeni bir araştırma yönteminin nasıl kullanılacağı üzerinde durulmaktadır. Çalışma en temelde mevcut yorumlamacı-niceliksel söylem analizi yöntemini tanıtarak İnşacılık çerçevesinde küreselleşme ve millî kimlik tartışmalarını barındıran Türkçe literatüre bir katkı sağlama amacı gütmektedir.

Bu çalışma, ilk olarak İnşacılık kuramını kullanarak kimlik ve çıkarların yapısal ve toplumsal niteliklerini anlamaya yönelik bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. İnşacılığın ontolojik ve epistemolojik temelleri, devletlerarası siyasetin karmaşık yapısını açıklamak için kullanılmaktadır. İkinci bölümde, millî kimlik kavramı ve oluşumunu etkileyen sosyal süreçler üzerinde bir tartışma sunulmaktadır. Bu bağlamda, millî kimliğin devletlerin dış politikasını ve uluslararası etkileşimini nasıl etkilediği ve bu süreçlerin devletlerarası ilişkileri nasıl şekillendirdiği ele alınmaktadır. Ayrıca, küreselleşme ve küreselleşmecilik kavramları tanımlanmakta ve bu kavramların devlet politikaları ve kimlikler üzerindeki etkileri incelenmektedir. Son bölümde ise, küreselleşmeye karşı hareketlerin yükselişi ve bu hareketlerin millî kimlik algılarına olan etkileri üzerinde durularak, millî kimlik analizinde yorumlamacı-niceliksel söylem analizi yönteminin kullanılması önerilmektedir. Bu yöntem, farklı metinler aracılığıyla millî kimlik algılarını incelemek ve bu algıların nasıl şekillendiğini ve değiştiğini anlamak için bir araştırma yaklaşımı sunmaktadır.

1. İnşacılık Kuramının Genel Çerçevesi

Rasyonalist teoriler (realizm ve liberalizm) materyalizmi, toplumsal gerçekliklerin temelinde maddi güçlerin ve düzenin yattığını öne süren bir yaklaşım olarak benimsemektedir. Bu teoriler, 'insan doğası', 'doğal kaynaklar', 'coğrafya', 'üretim dinamikleri' gibi maddi faktörler üzerinden toplumun anlaşılmasını savunurken, maddi olmayan unsurların rolünü genellikle göz ardı etmektedirler. Öte yandan, İnşacılar maddi faktörlerin önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, toplumsal gerçekliklerin temelinde sosyal bilinç yapısının ve düşünsel unsurların yattığını, dolayısıyla maddi unsurların ikinci derecede önemli olduğunu savunur (Wendt, 1999:24-25). İnşacılar ayrıca, toplumda zamanla yerleşen ve sabitlenen düşünsel unsurların objektif bir nitelik kazandığını ve bu sayede maddi unsurlar kadar gerçek olduğunu ileri sürmektedir. İnşacılar göre, sosyal yapılar üç temel unsurdan oluşur: (i) bireyler arası anlamın oluşturduğu 'ortak anlam', (ii) bu ortak anlam tarafından şekillendirilen 'maddi kaynaklar', ve (iii) bu ortak anlam çerçevesinde gerçekleşen 'eylemler' (Wendt, 1995:73-74).

İnşacılık, toplumsal ve sistemik yapılardaki değişimleri anlamayı amaçlar ve bu değişimleri kapsayan süreçleri açıklamak için iki yardımcı teorik çerçeveye başvurur: 'yapılanma teorisi' ve 'sembolik etkileşimcilik teorisi' (Wendt, 1987:143). Yapılanma teorisi, yapılar ve aktörler arasında karşılıklı etkileşimi önemserken, sembolik etkileşimcilik, bu etkileşimin sosyal bileşenlerini ve dinamiklerini açıklar. Bu etkileşimlerde, aktörler ve yapılar birbirlerinin oluşumuna katkıda bulunur, aktörlerin eylemleri ve aralarındaki etkileşim yapıları şekillendirir ve bu süreçte aktörlerin kimlikleri ile çıkarları belirlenir. Neorealizmin yapısal bakış açısı ve neoliberalizmin analizi, aktörler ve yapılar arasındaki bu etkileşimi ve bu etkileşimin kimlikler ile çıkarların nasıl şekillendiğini ve dönüştüğünü yeterince ele alamamıştır (Ashley, 1984:273-274).

1.1 Kimlik, Dış Politika ve İnşacılık

Uluslararası ilişkiler teorisinde, neorealizm ve neoliberalizm gibi rasyonalist ve davranışçı yaklaşımlar, devletlerin kimlik ve çıkarlarını sabit ve değişmez olarak kabul eder. Ancak, İnşacılık, devletlerin kimlik ve çıkarlarının sosyal süreçlerle şekillendiğini ve bu nedenle sabit olmadığını öne sürer. Bu yaklaşım, rasyonalist geleneğin birey merkezli metodolojisinden uzaklaşarak, devlet kimlikleri ve çıkarlarındaki değişimleri anlamaya ve açıklamaya yönelik bir yol izler (Küçük, 2017:343-344). Neorealist ve neoliberalerler, uluslararası ilişkileri ve millî kimliği belirleyen ana unsur olarak yapıyı vurgularken, İnşacılar yapıyı tek başına yeterli bir açıklama olarak görmezler. İnşacılar için uluslararası ilişkilerde asıl belirleyici, hem yapıları hem de özneleri etkileyen ve dönüştüren sosyal süreçlerdir (Wendt, 1995).

İNşacılık teorisinde vurgulanan ana fikirlerden biri, her devletin kendi iç ve dış sosyal etkileşimleri sonucunda kazandığı özgün özelliklerin, farklı dış politikaların oluşmasına yol açabileceğidir. Bu özellikler, ideoloji, din, kültür, ekonomi gibi bir dizi dinamikten etkilenir. Ayrıca, bir ülkenin birden fazla kimliği olabilir ve iktidar mücadelesi, hangi kimliğin veya çıkarların öne çıkması gerektiği üzerine yoğunlaşabilir (Hopf, 2002:278). Devletlerin kimliklerinin farklılaşmasında, tarihleri ve sosyo-politik yapıları önemli bir rol oynar. Kimliklerin karşılıklı sosyal inşa süreçleriyle şekillendiğini ve değişebileceğini kabul etmek, kimliğin nasıl, nereden ve kim tarafından oluşturulduğu sorularını önemli hale getirir (Castells, 2004). Rasyonalist uluslararası ilişkiler teorileri, kimliği yeterince önemsemediği için açıklama gücünde sınırlılıklar yaşar. Bu durum, olayları açıklamada kimliğin önemini vurgulayan İnşacılığın uluslararası ilişkiler teorisindeki açıklama boşluklarını doldurma çabasını güçlendirir (Checkel, 1994:325).

İNşacı kuram, devletlerin ontolojisinde devletlere bir kişilik atfetme çabasını hem kimliğin sürekliliğini hem de değişkenliğini vurgulayarak ele alır. Bu yaklaşımda, tıpkı insanların kim olduklarını anlama kapasitesine sahip olmaları gibi, devletler de kendilerini 'kim-lik' bağlamında sorgulayarak kim olduklarının farkına varabilirler. Alexander Wendt'e göre, devlet kimlikleri çeşitlilik göstermekle birlikte, özellikle dört temel kimlik türü ön plana çıkar: (1) bireysel ve tüzel kimlik, (2) model kimlik, (3) rol kimliği ve (4) kolektif kimlik (Wendt, 1999:215-224). İlk iki kimlik, devletin varoluşsal temeline dayanırken, sonraki ikisi, uluslararası sistem gibi belirli sosyal ilişkilerden etkilenir. Bu sosyal etkileşimlere maruz kalmak, devletleri sosyal varlıklar olarak önemli kılar ve analiz edilmesi gereken özneler haline getirir.

Kimliğin kazanımı ve sürdürülmesi, aktörler için normlar ve kültürel çevre ile uyumlu davranışları zorunlu kılar ve sonuçlar elde etmelerini sağlar. Başka bir deyişle, kimlikler, çıkarların şekillendiği anlam alanında kaçınılmaz izler bırakır (Jepperson vd., 1996). Wendt, aktörlerin kim veya ne olduklarına dair varlık tanımlarını kimliklerle, ne istediklerine dair tanımlarını ise çıkarlarla ilişkilendirir. Bir aktörün, kendi kimliğini tanımlamadan ne istediğini bilmesi mümkün değildir, dolayısıyla çıkarların varlığı, kimliklerin varlığına bağlıdır. Çıkarlar, objektif ve sübjektif olmak üzere ikiye ayrılır. Objektif çıkarlar, muhkem kimliklerin gelişimini garanti altına alacak eylemleri içerirken, sübjektif çıkarlar, bu eylemlerin nasıl gerçekleştirileceğine dair inançlardır. Wendt, bu durumu açıklamak için yeni göreve başlayan bir üniversite profesörünün örneğini kullanır; bu profesörün 'yayın yapma' ve 'öğretme' gibi iki çıkarı vardır. Ancak, bu çıkarlar arasında bir denge kurmak, profesörün kişisel yeteneklerine ve karşılaştığı koşullara bağlıdır (Wendt, 1999: 231-233).

Realizm tarafından tanımlanan 'hayatta kalma', 'otonomi' (egemenlik) ve 'ekonomik refah' gibi temel millî çıkarlara, Wendt 'müşterek öz-saygı' (collective self-esteem) kavramını ekleyerek millî çıkarların kapsamını genişletir. Bu dört çıkar, sosyal kurumların sürdürülebilirliği için zorunlu olmakla birlikte, uluslararası sosyal etkileşim koşullarına bağlı olarak sübjektif farklılıklar gösterebilir. Rasyonalist görüşe göre, hayatta kalma, sosyal kurumların devamlılığı

anlamına gelir ve bu, bazen periferdeki topraklardan feragat etmeyi bile içerebilir. Öte yandan, kapitalizmi model olarak sürekli ekonomik büyümeyi hedefleyen devletler, bu kimliğe uygun davranışlar sergiler ve millî çıkarlarını büyüme merkezli politikalarda görürler. Bununla birlikte, feodal ekonomik yapıların büyüme odaklı olmaması, millî çıkarları izlemedikleri anlamına gelmez (Wendt, 1999:233-238). Dolayısıyla, kimlik ve çıkarlar arasındaki derin bağ göz önüne alındığında, dış politikanın yapısının sadece maddi değil, aynı zamanda sosyal unsurlar tarafından da şekillendirildiği sonucuna varılabilir.

İnşacılar, devlet çıkarlarının devletler tarafından keşfedilmeyi beklediğini ya da ontolojik olarak devletlerden önce var olduğunu düşünmezler. İnşacı muhakemede çıkarların kendine özgü bir değeri ve anlamı yoktur; ancak kimliğin işlevleri olarak görülebilirler. Ted Hopf'a göre 'devletin öz dâhili kimlikleri, devletin tehditlerini, imkânlarını, düşmanlarını ve müttefiklerini kavranabilir, akla yatkın ve mümkün kılan sosyo-bilişsel yapıları biçimlendirirler' (Hopf, 2002:16-17). Saf halde ekonomik çıkarlar diye adlandıracağımız bir çıkar olmayacağından, söz gelimi ABD'nin İran doğal gazına yatırım yapmada çıkarı olup olmadığına karar vermek için her iki devletin öznelerarası kimlik ilişkilerini dikkate almak gerekmektedir. Millî çıkarları hem millî kimlik hem de millî güç belirlemektedir. Dolayısıyla, sadece jeopolitik şartların ne olduğunu tanımlamaktan ziyade, millî çıkarlar bir milletin ne tür bir toplum olduğunu anlamakla da işe başlamaktadır (Nau, 2002:17-24).

Uluslararası siyasette, güvenlikten ekonomiye kadar tüm boyutlardaki çıkarları anlamak, kimliğin rolünü göz ardı ederek mümkün olmamaktadır. Rodney Hall (1999), kimliğin zamanla nasıl evrildiğine ve bu evrimin devletler ile toplumlar arasındaki ilişkiler üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Zaman içinde gelişen ortak sosyal kimlikler, devlet çıkarlarının, siyasi kurumların ve aktörler arası etkileşimin temellerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Örneğin, 19. yüzyılın sonlarına kadar var olan ve hanedan halefiyetine dayanan devletlerin meşruiyeti, zamanla ortaklaşa hayal edilen millî benlik temelinde kurulan ulus-devletlere dönüşmüştür. Bu millî benlikler, her bir meşruiyet temelini ve bu temeller üzerine inşa edilen devlet çıkarlarının oluşumuna önemli katkılarda bulunmuştur.

İnşacılığın zihniyet kodları içinde Hopf (2002), Wendt'in göz ardı ettiği devlet-içi sosyal dinamiklerin (Paterson, 2005:199-200) önemini vurgulamakta ve devletlerin kimliklerini belirlemede dâhili sosyal dinamiklerin esas unsurlardan birini oluşturduğunu iddia etmektedir. Sosyal hayatın biçimlenmesi üzerinde duran Hopf, sosyal nizamın temeli olarak kabul ettiği sosyo-bilişsel yapıların (social cognitive structure) eylemlere anlam yüklemesindeki ehemmiyete dikkat çekmektedir. Bu dâhili sosyo-politik yapının devletin kimliğinin biçimlenmesi üzerindeki etkisi ideolojik, dinsel, ekonomik vs. unsurlar aracılığıyla vuku bulmaktadır. Bu unsurların hangisine ehemmiyet verileceği veya verilmeyeceği şartların algılanmasına bağlı olmaktadır; bu da sosyal bir kimliğe sahip devletlerin dış politikada neden farklılaştığını açıklamaktadır. Şartların algılanmasındaki bu farklılaşma bize neden bir ülke içindeki kimliklerin birden çok ve çatışma içinde olabileceğinin sosyal inşacı muhakemesini kanıtlar niteliktedir.

Hopf (2012), kimlik çalışmalarının yalnızca baskın öznelerarası yapıların tümevarımsal olarak yeniden yapılandırılmasıyla gerçekleştirilebileceğini savunur. Hopf'a göre, dünya siyasetindeki nihai karar mercii olmaları sebebiyle kimliğin sadece siyasi liderler ve karar vericilere atfedilmesi, kuramsal ve metodolojik bir yanılgıdır (Hopf, 2012:11). İnşacılar, liderlerin inanç sistemlerinin bağımsızlığının, her kimliği de bağımsız kıldığı fikrine karşı çıkarlar. Bu itiraz, inanç sistemlerinin, aslında uzun bir zaman sürecinde şekillenen öznelerarası yapıların sosyal bir ürünü olduğu düşüncesine dayanır.

Gerçekliği anlama konusunda iki temel yaklaşım öne çıkar: algılarımızdan bağımsız olan gerçekliğe işaret eden 'nesnel gerçeklik' ve algıladığımız nesnel gerçekliğe verdiğimiz anlam olan

'öznel gerçeklik'. İnşacılık ise bu iki yaklaşıma farklı bir bakış açısıyla yaklaşır ve gerçekliğe toplumdaki tüm bireylerin üzerinde anlaştığı bir özneler arası yaklaşımla ulaşılabilirliğini iddia eder. İnşacılar, nesnel dünyayı anlamlandırma çabalarını dahi sosyal hayatın ürünleri olarak görürler. Bu anlamlandırma süreci, her birinin toplumun çeşitli yaşam katmanlarından (okul, aile vb.) gelmesiyle şekillenir. İnşacı anlayış, sosyal kimlikler olarak adlandırdıkları anlamlandırma süreci ile özneler arası gerçekliğin bir toplumda en temel arayış olduğunu gösterir (Hopf, 2012:6-7).

Küreselleşme karşıtı politikaların yükselişi, sosyolojik muhalefetin ve siyasi elitlerin etkileşimiyle şekillenen bir süreçten kaynaklanır. Bu durum, kimliği araçsal bir perspektiften ele alan yaklaşımlarla zorunlu bir ilişki kurulmasına neden olur. Araçsal yaklaşım, siyasi arenaya ekonomi, sivil toplum gibi alanlardan katılan elitlerin, siyasi hedeflerini meşrulaştırmak için kimliği stratejik bir araç olarak kullandıklarını öne sürer (Fearon ve Laitin, 2000). Ancak, elitlerin bu stratejik kullanımı, kitlelerin dünya görüşleri ve inanç sistemleri tarafından sınırlandırılmaktadır. Toplumun inançları, hangi kimlik tanımlarının kabul edileceğini ve hangilerinin reddedileceğini belirler. Öte yandan, İnşacılık, siyasi liderlerin veya elitlerin kimlik üzerindeki söyleme dayalı etkisinin inkâr edilemez olduğunu kabul eder, ancak zuhur eden kimliklerin birincil meşruiyet kaynağının toplumun onayından geldiğini belirtir. Bu nedenle, İnşacılık, bu indirgemeci yaklaşıma karşı çıkar. Başka bir deyişle, kimliğin özneler veya aktörler arası karşılıklı onayına dayanması, bizi indirgemeci bir yaklaşımdan alıkoyarken sosyal aktörlerin çeşitliliğine odaklanmamızı sağlamaktadır.

2. Yorumlamacı-Niceliksel Söylem Analizi Yöntemi ve Millî Kimlik Söylemleri

Wendt'in İnşacılığı üzerine kurulu çalışmalar, millî kimlik söylemlerinin dış politikanın şekillenmesi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar, İnşacı yaklaşımın dünya siyasetinde birçok konuda açıklayıcı güce sahip olduğunu ve hem ampirik itibarını hem de geçerliliğini kanıtlama kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.² Ancak, İnşacı kuram içerisinde geleneksel ampirik metodoloji, araştırmacıların genellikle 'nesnel' kabul edilen etiketlere dayanarak bireyler ve milletlere kimlik atfetmesine dayalı nicel yöntemlere eğilim göstermektedir. Bu yaklaşım, bireylerin kendi kimliklerini kendi şartlarında ifade etmelerine olanak tanımaz ve çoğunlukla kültürel kimliklerin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu göz ardı eder. Bununla birlikte, Nicel araştırmacılar, kimlik kavramını ölçümleme açısından daha uygun hale getirmeye çalışırken, bu süreç bazen kavramın teorik veya kavramsal temelleriyle uyumsuz olabilir. Bu, millî kimliğin karmaşık yapısının basite indirgenmesine, dini ve etnik köken gibi dar değişkenlerle özdeşleştirilmesine yol açabilir (Vucetic, 2015).

Kimlik kategorilerinin metinlerin kendisinden ortaya çıkmasına izin veren tümevarımcı, yorumlamacı yöntemler geleneksel yaklaşımların içine düştüğü söz konusu zorlukların üstesinden gelmede başarılı olabilir. Millî kimliğin tarihi süreçte akışkanlığını yakalamayı amaçlayan bu yöntemler, tarihsel belgelerin söylem analizini içerir ve kimliklerin yaşanmış deneyimlerini ve belirginliklerini ortaya çıkarmak için daha uyumlu bir çerçeve sunabilir.

Tümevarımcı, yorumlamacı yöntemler sınıfında yer alan yorumlamacı-niceliksel yöntem bir ülkenin merkezî kimliklerini 'söylemsel oluşumlar' (discursive formations) olarak ele almaktadır. Basitçe 'söylemler' olarak da adlandırılabilen bu oluşumlar millî benlik algılamalarını tanzim etmek için anlamlı bir bütün oluşturan kavramlar, değerler, metaforlar ve kurallar kümeleridir. Bir ülkenin sosyal bilgi yığını birçok çatışan ve örtüşen kimlik söylemlerini bizlere verebilmektedir. Bu söylemlerden bazıları meşruiyetinin daha fazla olmasından ve yeniden

² Srdjan Vucetic'in kimlik ve dış politika arasındaki münasebeti araştıran 80 tane çalışmayı içeren (kitap, makale vs.) literatür taraması kimlik söylemlerinin dış politikayı şekillendirdiğini göstermektedir (bakınız Vucetic, 2017).

üretileme çapı daha geniş olduğundan diğerlerine göre daha baskın olmaktadır. Genel manada, hâkim millî kimlik söylemi siyasi elitlerin kamuoyu konuşmalarında, başlıca millî gazetelerin başyazılarında ve kamu okullarında okutulan resmi kitaplarda devlet tarafından üretilmekte, desteklenmekte ve güçlendirilmektedir (Allan, 2016:25).

Söylemsel oluşumlar, millete ve onun mensuplarına tâbi bir tasnife dayanan ‘kimlik kategorilerden’ (identity categories) meydana gelmektedir. Ülkeler ve milletler kendilerini siyasi, ekonomik, tarihsel, ahlaki/etik, kültürel ve diğer şekillerde tasnif etmektedirler. Sözelimi, bir ülke içindeki kimlik tanımlamasında başat söylemsel oluşum ‘cumhuriyetçi kümeler’ ise seküler, demokratik, liberal, eşit gibi sıfatlara dayalı kategorilerden yararlanılmaktayken, ‘sınırlı demokrasi’ söyleminde ise otoriter, ayrımcı, yozlaşmış vb. gibi sıfatlara dayalı kategorilerden yararlanılmaktadır.

Kimlik kategorileri, toplumsal bilgi yığınınındaki temalardan ve mecazlardan ayrı bir şekilde ele alınır. Çünkü çok çalışma erdemleri, iyi yaşama dilekleri veya adaletsizlikler gibi toplumsal temalar, kimlik kategorileri hakkında doğrudan bilgi sağlamazlar. Bu tür temalar ve mecazlar, yalnızca kimlik beyanlarına açık bir şekilde atıfta bulunulduğunda kodlama sürecine dâhil edilir. Eğer bireyler kendilerini sürekli olarak bu tür temalar üzerinde tanımlıyorlarsa, bu temalardan gelen tanımlara dayalı kimlik kategorilerinin oluşması için analiz edilen metinler arasında bir tutarlılık ve bütünlük aranır (Allan, 2016:26).

Bir ülkenin ana kimlikleri, kavramlar ve kategorilerin düzenli olarak ifade edildiği söylemsel oluşumlar içinde anlamlı bir bütün oluşturan kimlik kategorilerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Her toplumda, söylemlerde tekrarlanan birden fazla kimlik ve söylemsel oluşum bulunmaktadır; bu kimlikler arasındaki ilişki en sonunda çizilen kimlik topoğrafyası ya da ‘ilişki haritası’ ile analiz edilir. Bu topoğrafya, bir toplumdaki zihinsel ve eylemsel faaliyetleri belirli bir kalıba hapseden toplumsal bilgi yığını bize sunar. Siyasi aktörler de toplumsal bilgi yığını tarafından sunulan kategoriler içinde düşünüp hareket etmektedirler.

Öznelarasılık esasına dayanan yorumlamacı-niceliksel yöntem, millî kimlik söylemlerini, toplumda dolaşan metinlerin çeşitliliği ile eşdeğer kabul etmektedir. Bu yöntem, post-modernist yaklaşımların yardımıyla, kimliğin toplum içinde yaratılmış birçok metnin çatışarak veya uyularak etkileştiği çok-boyutlu toplumsal ortamda gözlemlenebileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu etkileşen metinler, aile, okul, iş ortamı gibi birçok kültürel alandan ve medya, siyasi partiler gibi ideolojik devlet eylemlerinden derlenmektedir. Bu yöntemin temel amacı, toplumdaki bu güç merkezlerinden metinleri örneklem yoluyla derlemek ve söylem içinde dolaşan merkezi kimlik kategorilerini ortaya çıkarmaktır. Toplumdaki ortak bilgi yığını, siyasi kimlikleri ve siyasi karar vermeyi sınırladığından, siyasi elitlerin günlük yaşamlarındaki değerler ve kategorilerle dünyayı anlamlandırma ihtiyacı da bu sınırlamaya dâhil edilir. Dolayısıyla, siyasi kimlikler, diğer toplumlarla etkileşim ve uluslararası siyaset gibi dış dinamiklerden etkilense de kimlik analizi devletin iç sosyal dinamiklerinden başlamalıdır.

Millî kimlik ‘milleti veya milletin üyesi olmanın ne anlama geldiğini tanımlayan söylemsel kategoriler’ olarak tanımlanırsa kimliğe ait söylemler de kitle ve elit kategorilerini yakalamayı amaçlayan yapılandırılmış bir metin örneği olarak işlevselleştirilebilir (Vucetic, 2015:3). Buna göre, belirli bir takvim yılındaki herhangi bir ülke seçilebilir. Örneğin; 2020 ABD millî kimliği. Topluma için söylemsel kategorileri ortaya çıkarmak için metinleri analiz ederken metinlere birkaç basit araştırma sorusu sorulur. Örneğin: Amerikan halkı kendilerini Amerikalı olarak nasıl tanımlarlar? Amerikalı olmak ne anlama gelmektedir? Amerika nedir? (Allan, 2016:25).

Metinlerin seçimi temel olarak iki prensibe dayanarak yapılmaktadır: (1) Kimliklerin bir araya getirildiği ve toplumdaki mevcut toplumsal bilgi yığını yansıttığı varsayılan ve yaygın şekilde okunan metinler seçilir. Amerikan veya İngiliz olmanın günlük hayat bağlamında ne

anlama geldiğini kavramak yöntemin temel güdüsü olduğundan, her iki ülkenin de merkezi kimlik kategorilerini doğrudan ve tekdüze olarak ele alan metinler tercih edilmez. (2) Hem siyasi yapı etrafında ortaya çıkan elit siyasal söylemleri hem de kitlelerin ortak aklını biçimlendiren söylemleri yansıtan metinler örneklem içine alınır (Allan, 2016:34).

Yukarıdaki zihinsel arka plana ve prensiplere dayanarak, yorumlamacı-niceliksel söylem analizi yönteminde ilk adım olarak seçilen ülkede toplumsal sirkülasyonu yüksek ve beş farklı türde ikiyeşer adet metin seçimi yapılır. (1) Lider konuşmaları kategorisi için millî kimlik konularındaki resmi politikaları ve topluma yönelik söylemleri yansıttığından hükümet liderlerinin (ya da iktidar partisi) bütçe veya ulusa sesleniş konuşmaları vb. gibi konuşmalar arasından önemli iki konuşması seçilir. (2) Ulusal basın (gazeteler) kategorisi için ulusal basında yer alan köşe yazıları ve görüşler, toplumun farklı kesimlerinin millî kimlik hakkındaki söyleme dayalı düşüncelerini yansıtabileceğinden iki adet en yüksek tirajlı ulusal basın organı seçilir ve o sene içerisinde her ayın 15. günü çıkan köşe yazıları ve editöre mektup veya açık görüş yazıları toplanır. (3) Tarih ders kitapları kategorisi için liselerde okutulan tarih ders kitapları millî kimlik anlayışının ve ilgili tarihî olayların nasıl sunulduğunu gösterdiğinden en çok okutulan tarih kitaplarından iki tanesi seçilir. Özellikle yirminci yüzyıl tarihini de anlatan ders kitapları tercih edilir. (4) Roman ve (5) film kategorileri için ise ilgili ülkede yerel yazar tarafından yerel dille yazılmış olan ve en çok satılan iki roman ve yerel yapımcı/yönetmen tarafından yerel dil ile çekilmiş en çok izlenen iki film seçilir. Yerel yazarlar ve yönetmenler tarafından üretilen romanlar ve filmler, kültürel ürünler aracılığıyla millî kimlik hakkında toplumsal imgeler ve değerler sunmaktadır (Allan, 2016:34-35).

Metin seçiminden sonra uygulanacak yöntemin temel analiz birimi, kimlik içeriğini kuramsallaştırmaksızın millete ve milletin üyelerine atfedilen sınıflandırmalardan oluşan kimlik kategorisidir. Söz konusu kategoriler siyasi, ahlaki, tarihi, jeopolitik, dini, etnik, cinsiyete dayalı vb. boyutlarda şekillenebilmektedir. Sağlıklı ve tutarlı bir analiz için millî kimliğe dair önyargılı tanımları ve fikirleri bir kenara bırakmalı ve kategorilerin metinlerin kendisinden vücut bulmasına izin vermelidir (Vucetic, 2015:3).

3. Küreselleşmeciliği Anlamak

Küreselleşmeyi tanımlama çabaları, kavramın karmaşıklığı ve çoklu anlam katmanlarına sahip olması nedeniyle birden çok tanımla karşı karşıya kalmamıza yol açmaktadır. Ancak, kavramı anlamak için tanımlama çabalarına ihtiyaç duyulduğundan mevcut tanımlama çabalarına dayanarak anlamlı bir tanım oluşturulması gerekmektedir. Küresel entegrasyonun gerçekleştiği olgusal süreci tanımlayan küreselleşme kavramı ile bu süreci desteklemenin ve teşvik etmenin yanı sıra kaçınılmaz kalıplara dökmek için sürece yön vermeyi amaçlayan, ideolojik bir kurgu olan küreselleşmecilik arasında bir ayrım yapılmalıdır. Yapılacak bu ayrım küreselleşme karşıtı hareketleri ve politikaların millî kimlik ile ilişkisini anlamak için atılacak ilk adımlardan biridir.

Anthony Giddens oldukça esnek bir şekilde küreselleşmeyi ‘son derece yoğun bir dünya ölçeği yaratmak için yerel ve uzak arasındaki sosyal bağlantıların gerilmesi’ olarak tanımlamaktadır (Giddens, 1990:74). Daha temel bir düzeyde küreselleşme teorilerinin izini süren Michael Lang küreselleşmeyi ‘bölgeselliğin mevzu dışı olduğu’ bir olgu olarak görmektedir (Lang, 2006:929). Alfred Eckes ve Thomas Zeiler küreselleşmeyi ‘teknolojideki (özellikle iletişim ve ulaşım) gelişmelerin, büyük ölçüde genişlemiş insan, mal, hizmet ve bilgi akışı sağlamak için pazarların kuralsızlaştırılması (deregulation) ve sınırların açılmasıyla birleştiği bir süreç’ olarak tanımlar (Eckes ve Zeiler, 2003:1). Bazıları ise küreselleşmeyi bir süreçten ziyade ‘geleneksel ve bilindik sınırların aşıldığı veya önemsiz hale getirildiği bir küresellik, bir dünya ekonomisi’ olarak tanımlamaktadır (Yergin ve Stanislaw, 1998:14). Literatürde küreselleşmeyi ekonomik aktörlerin siyasi zincirlerinden bağımsız olarak hareket ettiği bir sistem olarak görmek yaygın bir eğilim olarak öne çıkmaktadır (Rodrik, 1997; Ohmae, 1991; Albrow, 1996).

Ekonomi politik bağlamında, küreselleşme, yerel ekonomiyi kişiye özgü emtiadan dünya çapında, düşük fiyatlı, gelişmiş, güvenilir ve işlevsel homojen ürünlere doğru yeni bir paradigmaya taşınarak telakki edilmiştir. Homojenleşme argümanı küreselleşmeyi yaşam tarzları, giyim kuşam ve tüketim kültürü gibi standartlaşmayla ilişkilendiren ve evrensel bir benzerlik unsuru yaratan gereklilikler olarak resmetmektedir (Levitt, 1983). Çok taraflılık, piyasa öncülüğünde ekonomi ve kuralsızlaşma gibi küresel ekonomik entegrasyona hizmet eden ekonomik bileşenler de küreselleşme ile anılmaktadır. Bununla birlikte, ekonomik küreselleşmenin en önemli sacayağı olan ve uluslararası finansal akışlara işaret eden finansallaşma da küreselleşmenin olmazsa olmaz bileşenleri arasında tanımlanmıştır (LiPuma ve Lee, 2004; Goede, 2005).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde küresel ekonomiyi yönlendiren küresel şehirler yeni 'şehir-bölgeleri' (city-regions) ortaya çıkarmaktadır. Millî devlet unsuru gölgelendikçe, küresel şehir-bölgeleri yeni çok-uluslu jeopolitik alanların yarattığı fırsatlardan beslenen uluslararası ekonomik ağlar yaratmaktadır (Scott, 2001). Bu ağlar ile yakından irtibatlı olarak serbest piyasayı devlet müdahalesine ve demokrasiyi diğer alternatif yönetim şekillerine karşı üstün tutan kıtalararası kapitalist sermaye hareketini üstlenen ulusötesi şirketler ve kapitalist sınıf ekonomik küreselleşmenin temel bileşenlerden birisi olarak görülmüştür (Sklair, 2000).

1939-1950 yılları arasında, federalizmden bilime ve dine kadar geniş bir yelpazedeki alanlardan ve çeşitli siyasi eğilimlerden gelen Amerikalı ve İngiliz entelektüeller, savaş sonrası dünya düzenini küreselleşme siyasi kategorisi içinde tasavvur etmişler ve küreselleşmeye dayalı bir dünya düzeni oluşturmayı hedeflemişlerdir (Rosenboim, 2019). Bu entelektüel elitin tasavvuru, Batı medeniyetini (veya emperyalizmi) koruma, çoğulculuk ve evrenselcilik arasında denge kurma, totaliterliğe karşı mücadele etme ve buna paralel olarak demokrasiyi teşvik etme gibi siyasi ihtiyaçlar içermiştir. Bu muhakeme, küresel boyuttaki savaşın ve hava ulaşımı gibi teknolojik devrimlerin yerküreyi mekânsal olarak bütünleştirmesinin yanı sıra artık oldukça belirgin hale gelen siyasi bütünleştirilmesi amacına dayanmaktadır. Bu elit muhakemelerde, 'küresel' kavramı, tekno-ekonomik alandaki bağlantıların ve meta, bilgi ve insan akışlarının ötesinde, otorite, demokrasi, çoğulculuk, kapsayıcılık, özgürlük ve eşitlik gibi temel siyasi kavramların kapsamının yeniden tanımlandığı bir alan olarak algılanmıştır. Buna paralel olarak, 'devletin ötesinde yeni siyasi birleşme biçimleri ön plana çıkmıştır: bölgesel ve dünya federasyonları, dini ağlar, ulusötesi liberal topluluklar, işlevsel ajanslar ve anayasal birlikler' (Rosenboim, 2019:272). Ayrıca, bu muhakemelerde devleti, küreselcilik merceğinden yeniden kavramsallaştırmak için entelektüel stratejiler geliştirilmiştir. Devletin kapasitesinin yeniden tasarlanması, 'küresel' olarak adlandırılan yeni bir siyasi alanın tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu yeni siyasi alan, millî sınırları aşan eylemleri gerekli kılmış, sadece jeopolitik olarak değil, aynı zamanda siyasi bilinçte de bir değişime işaret ederek, küreselleşmenin yeni ideolojisi ışığında siyasi düzenin, kurumların ve uluslararası ilişkilerin yeniden inşasını gerektirmiştir. Bununla birlikte, milliyetçiliğin ulus-devletin egemenliğine ve önceliğine yaptığı vurgu, ortaya çıkmakta olan küresel birbirine bağlılık ve karşılıklı bağımlılık anlayışıyla sıklıkla çatışmıştır. Dolayısıyla, yeni küreselleşme tasavvuru ile uyumlu olmayan milliyetçiliğe karşı temkinli bir yaklaşım sergilenmiştir (Rosenboim, 2019:24-55). 1940'larda İngiltere ve ABD'deki küreselci dünya düzeni vizyonlarının içeriden tasvir edilmesi, küreselleşme kavramının doğasında var olan kaçınılmaz gerilimlere işaret etmektedir.

Küreselleşme, yaşam tarzlarını, tüketim alışkanlıklarını ve sosyal seçimleri etkileyerek hem yerleşik yaşam biçimini ve ideolojiyi hem de kimlik statülerini şekillendirmiştir (Schor, 2005). Bu bağlamda, milletlerin zihniyet parametreleri, küresel etkileşim kavramı üzerine inşa edilen 'küresel zihniyet' adı verilen ideolojik zeminde şekillendirilmek istenmiştir (Gupta ve Govindarajan, 2002). İnşacılığın ontolojik varsayımları, mevcut uluslararası düzenin ideolojik karakterini vurgulayarak ideolojiyi genel olarak uluslararası düzenlerin ve özel olarak

küreselleşmenin oluşumunda merkezi bir konuma yerleştirir. Bu nedenle, analizde ideolojiyi merkezi bir konuma koymamız gerekmektedir.

Küreselleşmenin ekonomik boyutuna odaklanan hikâyesi ile neoliberal politikaları besleyen siyasi kararlar arasında güçlü bir bağlantı vardır. Küreselleşmeciliğin temel yapı taşı olan neoliberalleşme, küreselleşmecî uygulamaların iç politikadan dış politikaya doğru taşınması sürecinde itici güçlerinden biri olmuştur. Neoliberalizm, ‘güçlü özel mülkiyet hakları, serbest piyasalar ve serbest ticaret ile karakterize edilen kurumsal bir çerçeve içinde bireysel girişimcilik özgürlüklerinin ve becerilerinin özgürleştirilmesiyle insan refahının en iyi şekilde geliştirilebileceğini’ savunur (Harvey, 2005:2). Bu düşünce yapısının küresel olarak yayılması, özellikle ekonomik açıdan küreselleşmenin hızına olumlu etki yapmıştır. Yani, neoliberal bir perspektiften küreselleşmeye yaklaşmak, küresel olayları şekillendiren siyasi kararları ve tercihleri dikkate almayı gerektirmektedir. Ekonomik küreselleşmenin, piyasaların serbestleşmesine yönelik gelişimi, siyasi müdahalelerin olmaksızın beklenemezdi. Dolayısıyla, küreselleşmecilik, sistemik krizler sırasında küreselleşmenin araçlarını kullanarak süreci yönlendirme konusunda kritik bir role sahiptir.

Küreselleşme paradoksal olarak milliyetçi duyguların yeniden canlanmasına katkıda bulunmaktadır. Toplumlar hızlı küresel değişimler bağlamında belirsizlik, ekonomik güvensizlik ve kimlik tehditleriyle karşı karşıya kaldıkça, kontrolü ele geçirmek, algılanan millî çıkarları korumak ve mağduriyetlerini gidermek için sıklıkla milliyetçiliğe yönelmektedir. Milliyetçilik, geleneksel sosyal bağların ve yapıların tahrip bir dünyada aidiyet ve kimlik hissi sunmaktadır. Derinlikli bir ekonomik entegrasyona dayanan küreselleşme toplumun belirli kesimlerinin ekonomik konumunu yerinden ederek güvensizliğe yol açmaktadır. Ekonomilerin hızla uluslararası ticaret ve yatırıma açılması, küresel ölçekte rekabet edemeyen sektörleri ve çalışanları dezavantajlı duruma düşürebilmektedir. Küresel ekonomik entegrasyon derinleştikçe, uluslararası koordinasyon ve düzenleme ihtiyacı daha belirgin hale gelmektedir. Ancak küresel yönetim kurumları çoğu zaman küreselleşmenin olumsuz etkilerini yeterince ele alamamakta ya da kazanımlarını adil bir şekilde dağıtamamaktadır (Stiglitz, 2002). Bu yönetim boşluğu, küreselleşmeyle ilgili hayal kırıklığına ve kontrolü yeniden kazanmayı ve millî çıkarlara öncelik vermeyi vaat eden milliyetçi çözümlere yönelmeye yol açabilmektedir. Bununla birlikte, eşitsizlik, sosyal ve ekonomik hoşnutsuzluğa katkıda bulunmakta, küreselleşmeye yönelik şüphecilik, korumacı ve milliyetçi duyguların yükselişini körüklemektedir (Rodrik, 2011; Luce 2017; Judis, 2016; Geiselberger ve Appadurai, 2017; Bremmer, 2018). Özellikle, 2008 küresel finans krizi statükoya meydan okumayı ve ‘sıradan’ vatandaşları küreselleşmecî elitin ve yerleşik politikacıların algılanan başarısızlıklarından ve artan göçten korumayı vaat eden popülist milliyetçi liderler için verimli bir zemin yaratmıştır (Judis, 2016).

Küreselleşme genellikle ülkelerin bağımsız ekonomi politikaları belirleme gücünü sınırlayabilecek uluslararası antlaşmalara ve normlara bağlı kalmalarını gerektirmektedir. Toplumlar tarafından egemenlik kaybı olarak algılanan bu durum, vatandaşların ve politika yapıcıların ekonomileri ve toplumları üzerinde aşırı yabancı etkisi olarak gördükleri şeylerden rahatsız olmaları nedeniyle milliyetçi tepkilere neden olabilmektedir (Rodrik, 2011). Özellikle, Sağ popülistler millî egemenlik, kültürel kimlik ve göçmen karşıtlığına odaklanma eğiliminde olup, söylemlerini genellikle milleti dış tehditlerden korumak üzerine kurmaktadır (Judis, 2016).

Küresel ekonomik kurallar ile millî egemenlik arasındaki gerilim millî kimliklerin ve önceliklerin yeniden vurgulanmasına yol açabilmektedir. Fikirlerin, değerlerin ve yaşam tarzlarının küresel akışı kültürel homojenleşmeye yol açarak millî veya yerel gelenekleri korumak isteyenlerin savunmacı bir tepki vermesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla küreselleşmenin bu kültürel yönü, küresel etkilere karşı bir tepki olarak milliyetçiliğin yükselişine katkıda bulunabilmektedir (Rodrik, 2011; Eatwell ve Goodwin, 2018; Tamir, 2019).

Küreselleşme ve milliyetçilik arasındaki bu paradoksal ilişki küreselleşmenin merkez üssü konumundaki ABD ve İngiltere’de son yıllarda kendini göstermiştir. ABD’de Donald Trump’ın 2016’da başkan seçilmesi küreselleşmenin algılanan olumsuz etkilerine karşı milliyetçi bir tepkiyle bağdaşmaktadır. Trump’ın kampanyası, özellikle de dış kaynak kullanımı ve yabancı ithalattan kaynaklanan rekabet nedeniyle iş kayıplarından küreselleşmenin sorumlu tutulduğu, üretim düşüşünden yoğun olarak etkilenen bölgelerdeki ekonomik şikâyetlerden yararlanmışır. Trump’ın mesajı, küresel entegrasyonu yerel ekonomik çıkarlara tercih ettiğini düşündükleri önceki yönetimlerin ekonomi politikaları tarafından geride bırakıldığını hisseden seçmenlerde yankı bulmuştur (Kivisto, 2017). ‘Önce Amerika’ (America First) söylemi ile hareket eden Trump yönetiminin iktidara geldikten sonra dış politikasında yaşanan büyük sapmada bunun tezahürlerini görmek mümkün olmuştur (Macdonald, 2018). Öyle ki, Trump yönetimi küresel ticarete korumacı bir ekonomik yaklaşımla Trans-Pasifik Ortaklığı’ndan (TPP) çekilmiş ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması’nı (NAFTA) yeniden müzakere ederek yerine daha korumacı bir duruşu yansıtan ABD-Meksika-Kanada Anlaşması’nı (USMCA) getirmiştir. Bununla birlikte, adil olmayan ticaret uygulamalarını ve Amerikan endüstrilerini koruma ihtiyacını gerekçe göstererek Çin, Avrupa ve diğer ticari ortaklardan yapılan ithalata gümrük vergisi uygulamıştır.

İngiliz seçmenlerin çoğunluğunun Avrupa Birliği’nden ayrılmayı tercih ettiği 2016’daki Brexit referandumu, küreselleşmeye ilişkin endişelerin körüklediği milliyetçiliğin bir başka tezahürü olmuştur. AB üyeliğinin yasalar ve düzenlemeler üzerindeki millî kontrolün kabul edilemez bir şekilde kaybedilmesini gerektirdiğini düşünen pek çok kişi için egemenlik ve AB içinde serbest dolaşımın İngiliz istihdamı ve kültürü için tehdit olarak algılanması nedeniyle göç, ayrılma oylamasının temel konuları arasındaydı. Buna bağlı olarak, Brexit’in İngiltere’nin dış politikası üzerinde derin etkileri olmuştur. Brexit sonrası ortaya atılan 'Küresel Britanya' vizyonu dış politikada retorik bir slogan olmanın ötesine geçerek, Birleşik Krallık’ın dış ve güvenlik politikası önceliklerini tanımlayan bir çerçeve olarak ontolojik güvenlik sınırlarına yaslanmaktadır (Haugevik ve Svendsen, 2023). Brexit sonrası dönemde, yeni Anglosfer merkezli bir millî çıkar algısının en çekici yönü, ayrılığın yarattığı belirsiz ve kırılabilir atmosferde, savaş sonrası dönemin İngiliz gururunun hâkim olduğu yıllara geri dönüş ve bu dönemlerle bağlantı kurulması olarak değerlendirilen millî bir yeniden uyanış vizyonudur. Bu vizyon, güvenilir dostlar ve müttefikler ile yeniden güçlü ilişkiler kurma arzusunu içermektedir (Wellings, 2019). Sonuç olarak hem ABD’de hem de İngiltere’de, küreselleşmenin meydan okumalarına karşı milliyetçi bir tepkinin körüklediği popülist hareketler küreselleşme karşıtı dış politika değişikliklerine yol açmıştır.

4. Millî Kimliklerin Mahiyeti

Küreselleşme(cilik) karşıtlığının neden ve nasıl zuhur ettiğine dair bir sorgulama millî kimlik ile olan irtibatın açığa çıkarılmasına yönelik bir girişim peyda etmektedir. Millî kimliğe yönelik bu cazibe küreselleşmeye karşı egemenlikçi ve milliyetçi bir söylem ile muhalefet edilmesinden ileri gelmektedir. Millileşme sürecinin sosyolojik tabanının küreselleşmeye karşı ve onu reddeden tarzındaki vurgulanışı ve küreselleşme karşıtı dış politika hamleleri odak noktasını oluşturmaktadır. Bu sosyo-politik dinamiklerin yanı sıra küreselleşme karşıtlığının diğer muharrik unsurları olan sosyo-ekonomik dinamiklerin de millî kimliğe her türlü yansımaları millî çıkar bağlamına oturtularak elde edilebilmektedir.

Yöntemin kuramsal çerçeve ile girift bir ilişkide ele alınması durumunda millî kimlik kavramının da bu girift yapı içerisinde tanımlanmasını makul kılmaktadır. Küreselleşmenin anlamlandırılacağı kuramsal zemine ve yorumlamacı-niceliksel yöntemine uygun olarak millî kimliği ‘bir milleti ya da bir milletin üyesi olmanın ne anlama geldiğini tanımlayan kategoriler bütünü’ olarak sunan tanımlardan yararlanılmalıdır (Hopf ve Allan, 2016:22). Yöntemin üzerinde yükseldiği yorumlamacı gelenek öznelarası inançların ve anlamların eylem üzerinde etkileri

olduğunu varsaymaktadır. Buna bağlı olarak, bireylerin millete aitliğini anlamak için kullandıkları millî kimlik söylemleri odak noktası olmaktadır. İnşacılık, toplumlardaki özneler arası yapıların tümevarımsal keşfine öncelik verir. Bu yaklaşım, dünya siyasetindeki tercihlerin nedenlerini birey düzeyindeki karar vericilere atfetmek yerine, bu tercihlerin özneler arası yapıların sosyal ürünleri olduğunu varsayar. Dolayısıyla, İnşacılık, karar vericiler ve rejimler arasındaki ilişkileri millî kimlik temelinde açıklamayı amaçlar. Bu tanım, millî kimliğin özneler arası doğasını vurgular ve millî kimliğin sadece bireysel algılarla değil aynı zamanda toplumsal söylemlerle de şekillendiğini kabul eder. Bununla birlikte, bu yaklaşım hem kişisel hem de kolektif yönleri ele alır ve bu nedenle millî kimliğin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Eğer bir millî kimlik söylemi belirlenirse, bu söylemin zaman içinde sürekli olması ve devletin dış politikasını yürüten aktörlerden bağımsız olarak uluslararası alanda çeşitli sonuçları açıklama kapasitesine sahip olması beklenir (Hopf, 2016:12).

Araştırma yöntemi ve kuramsal zeminle uyumlu olarak, millî kimliğin bu kavramsal tanımından yararlanmak için daha fazla sebep bulunmaktadır. Öncelikle, bu tanım, toplumsal söylemlere odaklanarak millî kimliğin sürekli olarak şekillendiğini ve yeniden biçimlendiğini kabul eder. Bu perspektif, millî kimliği daha sabit veya köklü tarihi veya kültürel faktörlere bağlı olarak gören geleneksel görüşlere kıyasla daha dinamikdir. Bu dinamik anlayış, kültürel ve siyasi manzaraların sürekli değiştiği bir dünyada millî kimliği incelemek için hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla, küreselleşme gibi uzun vadeli gelişmeleri anlamak için zaman ölçeğinde millî kimliğin nasıl dönüştüğünü anlamamıza yardımcı olur (Allan, 2016).

İkinci olarak, söz konusu tanım, millî kimlik çalışmalarında farklı bir metodolojik yaklaşıma yol açarak temelde anketlere veya tarihsel analizlere dayanmak yerine, millî kimliğin nasıl tasvir edildiğini ve algılandığını anlamak için çok çeşitli metinlerin incelenmesini teşvik etmektedir. Millî kimliği tek başına ele alan geleneksel tanımların aksine bu tanım, bireylerin birden fazla, birbiriyle örtüşen kimliğe sahip olduğu ve millî kimliğin bir bireyin kimlik matrisindeki sadece bir katman olduğu fikrini içermektedir. Bu da millî kimlik tanımının millî kimliğin çok yönlü doğasını görmeyi ve analiz etmeyi sağlamaktadır (Allan, 2016).

Son olarak, söz konusu tanım millî kimliğin mahiyetinin değiştiği ve dönüştüğü düşüncesinden ziyade kimlik yönelimlerinin değişen ve dönüşen mahiyette olduğunu varsaymaktadır. Buna bağlı olarak kimliğin mahiyetinin değişimini tartışmanın ve incelemenin ötesinde millî kimliğin bu istikrarlı yörüngedeki değişen veya dönüşen yönelimleri ile ilişkili sonuçların veya olayların üzerinde durulmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada küreselleşme(cilik) ve millî kimlik dönüşümü arasındaki etkileşimin nasıl incelenebileceği üzerinde kuramsal ve yöntemsel bir tartışma sunulmuştur. Buna göre, İnşacılık kuramının genel hatlarının yanı sıra bu kuramın epistemolojisi ile ahenkli olan yorumlamacı-niceliksel söylem analizi tanıtılmış; kuram ve yöntem ile uyumlu olarak küreselleşme(cilik) ve millî kimlik kavramları açıklanmıştır.

İNŞACILIK kuramının; devletlerin millî çıkar algılamalarına dayalı dış politika oluşumunu söylemler aracılığıyla inşa edilen millî kimlikler üzerinden anlama ve anlamlandırma çabası ABD’de ve İngiltere gibi ülkelerde küreselleşme(cilik) karşıtı hareketleri analiz etmek için kullanılabilir. Örneğin, ABD ve İngiltere’de küreselleşme sürecinin olgunlaşması sonrasında küreselleşmeye karşı geliştirilen yeni dış politika paradigması ve millî kimlikler arasındaki etkileşimin mahiyeti tarihi akış içinde paralel olarak incelenebilir. Küreselleşmeciliğin yükselişi ve gerileyişi arasındaki zaman skalasında paralel olarak incelenecek olan millî kimlikler söz konusu yöntem ile ortaya çıkarılabilir. Millî kimliklere mündemiç söylemleri tarihi akış içerisinde belli aralıklar ile sürekliliğini ve kopuşlarını ortaya çıkarmak ülke içerisindeki küreselleşme

paradigmasının yükseliş ve gerileyişini analiz etmeyi kolaylaştırmaktadır. Küreselleşmeciliğin elit karakterli sosyo-politik söylemleri toplumsal bilgi yığını aracılığıyla kitlesel sağduyuyu yapılandıran söylemlerle kesişmektedir. Yorumlamacı niceliksel söylem analizi yöntemi ile ortaya çıkarılan millî kimlikler bu kesişim noktasını aydınlatmaktadır. Önerilen yaklaşım ile sağlanan kuram-yöntem-kavram uyumu küreselleşme, millî kimlik ve dış politika arasındaki ilişkiyi anlamada faydalı bir çerçeve sunmaktadır.

Çalışma boyunca önerilen yaklaşım, millî kimliği sadece bireysel algıların ötesinde, toplumsal söylemlerin bir ürünü olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, millî kimliğin hem kişisel hem de kolektif yönlerini vurgulamaktadır. Millî kimlik, sadece sabit ve köklü tarihi ve kültürel faktörlere dayanmaz, aynı zamanda özneler arasındaki etkileşimler ve bu etkileşimlerin sonucunda ortaya çıkan sosyal ürünler tarafından da şekillendirilmektedir. Bu bakış açısı, millî kimliğin zaman içinde değişebilen ve yeniden şekillenebilen bir olgu olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle, millî kimliğin nasıl evrildiğine ve bu evrimin ulusal ve uluslararası olaylar ile politikalar üzerindeki etkilerine odaklanma imkânı sağlamaktadır. Ayrıca, millî kimliğin sadece bireylerin iç dünyalarında değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal alanlarda nasıl bir işlev gördüğünü anlamak için geniş bir perspektif sunmaktadır.

Kaynakça

- Albrow, M. (1996). *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*. Polity Press.
- Allan, B. B. (2016). Recovering Discourses of National Identity. Ted Hopf ve Bently B. Allan (Ed.), *Making Identity Count: Building a National Identity Database* (s.20-45). Oxford University Press.
- Ashley, R. K. (1984). The Poverty of Neorealism. *International Organization*, 38(2), 225-286.
- Bremmer, I. (2018). *Us vs. Them: The Failure of Globalism*. Portfolio.
- Castells, M. (2004). *The Power of Identity* (2. bs). Blackwell Publishing.
- Checkel, J. T. (1994). The Constructive Turn in International Relations Theory. *World Politics*, 50(2), 324-348.
- Eatwell, R. ve Goodwin, M. (2018). *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*. Penguin UK.
- Eckes, A.E., ve Zeiler, T. W. (2003). *Globalization and the American Century*. Cambridge University Press.
- Fearon, J. D. ve Laitin, D. D. (2000). Violence and the Social Construction of Ethnic Identity. *International Organization*, 54(4), 845-877.
- Geiselberger, H. ve Appadurai, A. (2017). *The Great Regression*. Polity.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford University Press.
- Goede, M. (2005). *Virtue, Fortune, and Faith: A Genealogy of Finance*. University of Minnesota Press.
- Greider, W. (1998). *One World Ready or Not: The Manic Logic of Global Capitalism* (1st edition). Simon & Schuster.
- Gupta, A. K. ve Govindarajan, V. (2002). Cultivating a Global Mindset. *The Academy of Management Executive* (1993-2005), 16(1), 116-126.
- Hall, R. B. (1999). *National Collective Identity: Social Constructs and International Systems*. Columbia University Press.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.
- Haugevik, K. ve Svendsen, Ø. (2023). On Safer Ground? The Emergence and Evolution of ‘Global Britain’. *International Affairs*, 99 (6), 2387–2404.
- Hopf, T. (2002). *Social Construction of International Politics: Identities & Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*. Cornell University Press.
- Hopf, T. (2012). *Reconstructing the Cold War: The Early Years, 1945-1958*. Oxford University Press USA.
- Hopf, T. (2016). Making Identity Count: Constructivism, Identity, and IR Theory. T. Hopf ve B. B. Allan (Ed.), *Making Identity Count: Building a National Identity Database* (s.3-19). Oxford University Press.
- Hopf, T. ve Allan, B. (Ed.). (2016). *Making Identity Count: Building a National Identity Database*. Oxford University Press.
- Judis, J. J. (2016). *The Populist Explosion: How the Great Recession Transformed American and European Politics*. Columbia Global Reports.
- Katzenstein, P. J. (Ed.). (1996). *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. Columbia University Press.
- Kivisto, P. (2017). *The Trump Phenomenon: How the Politics of Populism Won in 2016*. Emerald Publishing.
- Küçük, M. (2017). Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık. Ramazan Gözen (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (s. 325-376). İletişim Yayınları.
- Lang, M. (2006). Globalization and Its History. *The Journal of Modern History*, 78(4), 899-931.

- Levitt, T. (1983). The Globalization of Markets. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/1983/05/the-globalization-of-markets> (Erişim Tarihi: 03.12.2023).
- LiPuma, D. ve Lee, B. (2004). *Financial Derivatives and the Globalization of Risk*. Duke University Press.
- Luce, E. (2017). *The Retreat of Western Liberalism*. Atlantic Monthly Press.
- Macdonald, P. K. (2018). America First? Explaining Continuity and Change in Trump's Foreign Policy. *Political Science Quarterly*, 133 (3), 401–434.
- Nau, H. R. (2002). *At Home Abroad: Identity and Power in American Foreign Policy*. Cornell University Press.
- Ohmae, K. (1991). *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy*. HarperPerennial.
- Reich, R. B. (1992). *The Work of Nations: Preparing Ourselves for 21st Century Capitalism*. Vintage Books.
- Reus-Smit, C. (2005). Constructivism. Scott Burchill vd. (Ed.), *Theories of International Relations* (s.188-212), (3. bs). Palgrave Macmillan.
- Rodrik, D. (1997). *Has Globalization Gone Too Far?* Peterson Institute.
- Rodrik, D. (2011). *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. W.W. Norton.
- Ronald L. Jepperson, R. L., Wendt, A. ve Katzenstein, P. J. (1996). Norms, Identity, and Culture in National Security. P. J. Katzenstein (Ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (s. 33-75). Columbia University Press.
- Rosenboim, O. (2019). *The Emergence of Globalism: Visions of World Order in Britain and the United States, 1939–1950*. Princeton University Press.
- Schor, J. B. (2005). Prices And Quantities: Unsustainable Consumption And The Global Economy. *Ecological Economics*, 55(3), 309-320.
- Scott, A. J. (2001). *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*. OUP Oxford.
- Sklair, L. (2000). The Transnational Capitalist Class and The Discourse of Globalisation. *Cambridge Review of International Affairs*, 14(1), 67-85.
- Strange, S. (1996). *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge University Press.
- Tamir, Y. (2019). *Why Nationalism?* Princeton University Press.
- Vucetic, S. (2015). *National Identity: One Discourse Analytic Method*. <https://makingidentitycount.files.wordpress.com/2021/06/srdjan-how-to.pdf> (Erişim Tarihi: 11.11.2023).
- Vucetic, S. (2017). Identity and Foreign Policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Weldes, J. (1999). The Cultural Production of Crisis: U.S. Identity and Missiles in Cuba. M. Laffey, H. Gusterson, R. Duvall ve J. Weldes, (Ed.). *Cultures of Insecurity: States, Communities and The Production of Danger* (s.35-62). University of Minnesota Press.
- Wellings, B. (2019). British and English Identity. P. Diamond, P. Nedergaard ve B. Rosamond, (Ed.). *The Routledge Handbook of the Politics of Brexit* (s.147-156). Routledge.
- Wendt, A. (1987). The Agent-Structure Problem in International Relations Theory. *International Organization*, 41(3), 335-370.
- Wendt, A. (1995). Constructing International Politics. *International Security*, 20(1), 71-81.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.
- Yergin, D. ve Stanislaw, J. (1998). *The Commanding Heights: The Battle Between Government and the Marketplace that is Remaking the Modern World*. Simon & Schuster.